

Varför engagerar sig inte fler ekonomer i debatten?

I en ledare här i *Ekonomisk Debatt* ställde jag 2014 frågan ”På vilket sätt bidrar svenska ekonomer till samhällsdebatten?” (Eklund 2014). Jag ondgjorde mig över vad som förefaller vara ett brett ointresse bland svenska ekonomer att engagera sig i samhällsdebatten. I synnerhet gäller detta mer akademiskt aktiva – forskande – ekonomer verksamma vid våra lärosäten runt om i landet. Förvisso ser vi dagligen ekonomer i debatten men dessa är oftast verksamma utanför akademien. Ett nytt fenomen förefaller mig ha tillkommit, nämligen att många ekonomer har blivit rädda för att uttala sig offentligt, många gånger av en oro att bli stigmatiserade, bli partipolitiskt associerade eller beskyllda för att vara ovetenskapliga.

Låt mig upprepa delar av argumentationen varför jag tror att vi har en bristande debattvilja bland ekonomer i akademien, innan jag kommer in på skälen till att denna ovilja förefaller förstärkas av rädsla (eller riskaversion). Ledaren 2014 inspirerades av ett antal samtal i korridorerna på ekonomiska institutioner runt om i landet. Observationen var då att disputerade ekonomer undvek diskussioner med hänvisning till att ”det är inte mitt område” eller ”det har jag inte resultat på”. Detta tyckte jag då, liksom nu, var tråkiga och oengagerade svar och undrade för mig själv om ekonomer som Knut Wiksell eller Eli Heckscher skulle ha sagt så? Jag tvivlar på det. De hade sannolikt tryggt lutat sig tillbaka på sina breda kunskaper i ekonomi, funderat en stund, och sedan fört begåvade resonemang. Dessa ekonomer var helt enkelt bildade.

Visst finns det exempel på akademiska och bildade ekonomer i vår samtid som är aktiva i såväl forskning som debatt, inte minst bland skribenter här i *Ekonomisk Debatt*. Min poäng är att vi sannolikt haft fler om vi dels hade ett öppnare klimat på våra lärosäten – och faktiskt uppmuntrade bildningsidealet – dels om vi aktivt motarbetade den rädsla och de farhågor ekonomer – och företrädare för andra discipliner för den delen – känner inför att uttala sig utanför sina slutna akademiska sammanhang.

Det är naturligtvis svårt att föra i bevis att ekonomer är för försiktiga. Men vid åtskilliga tillfällen under de gångna åren har jag deltagit i diskussioner där forskare presenterat synnerligen intressanta resultat med relevans för samhällsdebatten. Men de har inte velat sprida dessa utan nöjt sig med att publicera resultaten i vetenskapliga tidskrifter. Nu går det att invända att vemsomhelst kan vända sig till en vetenskaplig tidskrift för att ta del av resultaten. Det finns dock tre problem förknippade med detta: 1) många gånger är studier så tekniska och skrivna med ett sådant svårbegripligt fack-

språk att det krävs en forskningsbakgrund för att uttolka resultaten; 2) det finns en risk att valet av forskningsfrågor blir mindre relevanta på grund av stuprörstänk och alltför snävt publiceringsfokus; 3) ingen tar ansvar för att förklara hur olika studier hänger samman och bildar ett mönster med ekonomisk-politiska implikationer.

En delförklaring till oviljan att engagera sig i breda samhällsfrågor och debatt, skulle jag hävda, är direkt strukturella. Den främsta orsaken är vårt meriteringssystem och de incitamentsstrukturer som kringgärdar såväl meritering som rekrytering. Ett smalt fokus och vetenskaplighet belönas med rätta, men det finns knappast något meriteringsvärde i att skriva en debattartikel eller ett inspel här i *Ekonomisk Debatt*. Resultatet av en hårt driven specialisering blir att bildning och samhällsengagemang får stå tillbaka. Jag tror att fler ekonomer håller med om detta (se t ex Calmfors 2011 och Lundahl 2015).

Om forskning och analyser som sker inom akademien ska resultera i ny kunskap och kunskapsuppbyggnad torde det även vara av värde att främja förmågan att se en helhet och syntetisera forskningen. Det låter självklart när det formuleras, men är det något som uppmuntras? Våra meriteringssystem bör vara utformade på ett sätt som premierar samtliga tre uppgifter som akademien har; den obalans som föreligger nu skadar bildningsidealet och därmed även viljan att uttala sig.

Vårt meriteringssystem ger alltmör upphov till ”ingenjörer” eller ”rör-mokare” som vissa uttrycker det, men på bekostnad av bildningsidealet. De som dristar sig att uttala sig utanför sina smala forskningsområden riskerar bli beskyllda för att vara ovetenskapliga. Andra som presenterar resultat med ekonomisk-politisk bäring klandras för att ta ställning. Att peka på fakta riskerar att tolkas som en värdering och ett ställningstagande. Det är både problematiskt och skadligt för samhällsdebatten.

Det finns tyvärr ekonomer som blivit hårt åtgångna just på grund av detta i den offentliga debatten. Ett exempel är Tino Sanandaji i samband med att hans bok *Massutmaningen* publicerades. Utan att här ta ställning till innehållet så fanns det exempel på direkt otillbörliga angrepp; svepande men ogrundade anklagelser om ovetenskaplighet. Återgår vi till fikarumsdiskussionerna så anförts just debatten kring Tinos bok som skäl till att ekonomer avstår från att presentera sin forskning för bredare kretsar. Denna typ av böcker och insatser för att sprida kunskap saknar för många meriteringsvärde, därutöver finns det en risk att bli publikt kritiserad. Kanske någon kollega misstycer och kanske skadar det din karriär? Då är det enklare att låta bli. Detta tycker jag är ett problem.

Johan Eklund

Professor i nationalekonomi och vd Entreprenörskapsforum

REFERENSER

- Calmfors, L (2011), "Vi ekonomer bör engagera oss mer i debatten", *Tvärsnitt*, nr 1, s 11.
- Eklund, J E (2014), "På vilket sätt bidrar svenska ekonomer till debatten?", *Ekonomisk Debatt*, vol 42, nr 6, s 3-4.
- Lundahl, M (2015), "En förlorad tradition? Nationalekonomernas roll i samhällsdebatten förr och nu", *Ekonomisk Debatt*, vol 43, nr 2, s 6-16.
- Sanandaji, T (2017), *Massutmaning – ekonomisk politik mot utanförskap och antisocialt beteende*, Kuhzad Media, Stockholm.